

Národní komise pro uchování a obohacení kultovních památek ve Francii

František X. Halas

Svým historickým vývojem v oblasti vztahů mezi národem a náboženstvím se Francie v mnoha ohledech podobá naší vlasti. V obou případech jde o země poznamenané silnou tradicí z dob, kdy katolictví bylo vyznáním naprosté většiny jejich obyvatelstva, obě země prošly ve více méně nedávné minulosti obdobím, v němž byla katolická církev vystavena mohutným útokům různého druhu, od obecného vlivu procesu sekularizace na společnost přes antiklerikální boj až k virulentní ateistické propagandě. Jednotlivé „složky“ tohoto útoku působily v jedné i druhé zemi v různé síle a podobě, ale s obdobným důsledkem: katolickou církev – zejména pokud jde o počty jejich vyznavačů – oslabily, ale zdaleka nezničily.

Zápas o náboženský ráz společnosti (ve Francii i u nás) se nikdy přímo nedotýkal hmotných památek z doby „vlády“ katolické církve v oblasti umění a kultury, i největší nepřátelé církve si přáli a přejí jejich uchování. (K jedinému jejich relativnímu ochuzení paradoxně došlo v důsledku „poslední vlny ikonoklasmu“, jež byla důsledkem liturgické reformy v katolické církvi po 2. vatikánském koncilu.) Památky jsou tedy uchovávány a restaurovány, mají status „kulturního dědictví“ a z tohoto hlediska – ať už je po právní stránce jejich majitelem kdokoli – morálně *patří celé společnosti*. Tato společnost – ve Francii i v českých zemích – však postupně přestává chápat jejich smysl a vývoj směrem k neporozumění nabývá v poslední době alarmujících rozměrů. Jeho nebezpečnost už dávno postrehli nejen věřící, ale též mnozí občané stojící mimo kteroukoli církev (u nás dokonce ještě v dobách totality i někteří pracovníci tehdejších ústavů vědeckého ateismu – znám podobný příklad z Brna). Francie, země, která na rozdíl od nás musela snášet jho totalitní vlády jen v krátkém období druhé světové války, však české země předběhla tím, že se pokouší uvedenému nebezpečí programově čelit. Již v roce 1980 zde byla zřízena Národní komise pro uchování a obohacení kultovních památek (*Commission nationale pour la sauvegarde et l'enrichissement du patrimoine culturel*) a tato instituce byla a je po celou dobu své existence podporována ministry kultury všech politických barev. V srpnu letošního roku vypracoval předseda komise, pan Dominique Ponneau, který jinak působí jako ředitel Školy Louvru (*Ecole du Louvre*, jež má statut vysokoškolského učení, vzdělává odborníky v řadě odvětví souvisejících se vším, co je smyslem existence proslulého muzea Louvru: dějiny umění, muzeologie, restaurátorství atd.) pro francouzské ministerstvo kultury zprávu o dosavadním působení a dalších záměrech komise. Několik úryvků z tohoto dokumentu jsem vybral, přeložil a předkládám čtenářům naší revue.

Nejprve výklad D. Ponneaua o smyslu a cílech komise:

Už po několik let celá řada sociologů, antropologů, historiků, historiků umění, spisovatelů, filozofů různých směrů, někdy věřících, často však na hony vzdálených vyznávání jakéhokoli náboženského přesvědčení, shodně konstatuje, že hrozí zánik náboženské kultury. (jinak řečeno úplná

ztráta vědomostí o formách a obsahu náboženské víry všeho druhu). Podle nich je tento fenomén velmi politováníhodný a přináší s sebou mimořádně vážné důsledky pro společnost. Je třeba konstatovat, že:

- a) v dnešní Evropě a zejména ve Francii se množí sekty a pseudonáboženské společnosti, zatímco se hroutí náboženská kultura;
- b) ve Francii a určitě i v celé Evropě dochází v kulturním a v náboženském ohledu ke stále rostoucí multiplicitě;
- c) umělecké památky ve Francii i v celé Evropě mají velmi úzký vztah k náboženství, zejména ke křesťanství, také však k židovství, a pokud jde o oblast Středoziemního moře, ve velké míře též k islámu;
- d) nezáměr o tyto umělecké památky jako o památky zároveň i náboženské je projevem úzkoprsé a zastaralé koncepce laicismu; takovýto postoj se rovná nepochopení podstaty kulturního dědictví, které je bez ohledu na svou souvislost s tou či onou náboženskou vírou vlastnictvím celé společnosti, znamená to zavírat oči před zřejmou skutečností, že umělecké formy nelze oddělovat od jejich obsahu; ve svých důsledcích pak tento postoj podporuje sektářství všeho druhu a škodí laicismu jako takovému;
- e) pohlížíme-li naopak na kulturní a umělecké dědictví, jímž jsou náboženské památky, v celé jeho komplexnosti, hloubce a v jeho spjatosti s velkými archetypickými symboly, pomáháme tím dnešní společnosti a zejména mládeži, aby si přisvojila duchovní poklady, v nichž se – nezávisle na přesvědčení anebo nejistotě jedinců – projevuje příslušnost každého člověka k celému lidstvu; znamená to záchranu historické paměti; předpokládá to poctivě a zároveň realisticky uznat, že náboženství patří nejen do soukromé, ale též do společenské oblasti a pak – aniž náboženský faktor popíráme – se můžeme dostat pomocí uměleckého přístupu nad něj, dát jej do služby nikoli války, nýbrž smíření – sebe s druhým i sebe se sebou samým; znamená to dát našim současníkům určitý klíč k autentické svobodě svědomí, založené na vzájemném poznání a respektu; a nakonec to dává šance k vytvoření omlazeného a životaschopného pojetí laicismu.

Zajímavý je též přehled kolokvií, které komise uspořádala:

1984: **Kult a kultura;**

1985: **Hudba v současné církvi;**

1986: **Umění a liturgie;**

1996: **Forma a smysl. Vzdělávání v oboru náboženské dimenze kulturního dědictví.**

Na rok 2002 připravuje komise kolokvium: **Náboženské umění a kultura dneška.**

Instruktivní pro nás může být také složení komise. Jejimi členy byli zpočátku vedle odborníků z oblasti vědy úředníci ministerstev kultury, vnitra, zahraničí a představitelé měst a obcí na jedné a zástupci katolické církve na druhé straně; brzy však komise kooptovala též zástupce dalších křesťanských církví a židovské obce. V poslední době pak se jejími členy stali i někteří zahraniční odborníci, Ponnauův dokument jmenuje např. p. Rudolfa Velhagen z nadace *Pro Helvetia* nebo ředitele londýnské *National Gallery*, p. Neila MacGregora. Mezinárodní rozměr, jehož takto francouzská komise nabývá, dává šance na případnou spolupráci s ní i českým odborníkům, kteří musejí čelit týmž anebo velmi podobným problémům, jako jejich kolegové ve Francii i jinde v celé Evropě. Prvním krůčkem v tomto směru bylo setkání autora s D. Ponnauem, srov. zprávu v *Žurnálu UP*, roč. 10, č. 10, s. 6.

Mohly a měly by následovat kroky další, a to nejen ve směru spolupráce s Francií, ale také a především ve směru inspirace tím, co tato země vykonala a dělá pro uchovávání náboženských památek a pro šíření znalostí o jejich významu. Informaci, kterou zde uveřejňují *Studia theologica*, je tedy třeba chápat též jako určitou výzvu.